

Sikeres nemzetközi és hazai családi vállalkozások

Successful international and Hungarian family businesses

J. TOBAK¹, A. NÁBRÁDI², A. SZ. NAGY³

Debreceni Egyetem, Gazdaságtudományi Kar, Gazdálkodástudományi Intézet, Vállalatgazdaságtani Tanszék, tobak.julia@econ.unideb.hu¹, nabradi.andras@econ.unideb.hu², nagy.adrian@econ.unideb.hu³

Absztrakt. A családi vállalkozások célja, hogy fenntarthatóan, a mai ideáknak megfelelően, de szokásaikhoz, normáikhoz, elveikhez ragaszkodva versenyképességük megtartásával fejlődjenek. A családi tulajdonú vállalkozások jelentősen hozzájárulnak a gazdasági fejlődéshez, hiszen a hosszú távú értékteremtésben érdekeltek. A családi alapokon működő vállalkozások jelentőségének alátámasztására a témával kapcsolatosan fellelhető nemzetközi és hazai szekunder kutatási eredmények feldolgozása és azok elemzése történt.

Jelen tanulmány a világ TOP családi vállalkozásainak jellemzőit mutatja be. Egy reprezentatív kutatás eredményei alapján a magyarországi családi vállalatok megoszlásának ismertetése és Magyarország 25 legnagyobb családi vállalkozásának tevékenység szerinti megoszlása is szerepel a tanulmányban.

Abstract. The purpose of family businesses are maintaining market competitiveness, develop sustainably and achieve their results in the dynamic market environment. The family run businesses are contributing significantly to the economic growth. They are interested in long-term preservation of values.

The study presents the characteristics of the world's TOP family owned companies. In order to proving the economic value and importance of the Hungarian family businesses the study contains some findings of a representative national.

1. Bevezetés

A családi tulajdonú vállalkozásokat leíró különböző definíciós meghatározások alapján családi vállalkozásról akkor beszélhetünk, ha a vállalkozás legalább 51%-ban egy család kezében van, legalább egy családtag aktívan közreműködik a cég irányításában, vagy az operatív feladatokban (alkalmazottként) és a vállalkozás szereplői önmagukat is családi vállalkozásnak tartják. Fontos meghatározó kritérium, hogy a vállalkozás érdekelt a családi fenntarthatóságban.

A családi cégek elősegítik a gazdaság stabilitását, egyes uniós tagállamokban valamennyi vállalkozás összesített árbevételének számottevő részét termelik meg, ezzel hozzájárulva a munkahelyek fenntartásához és teremtéséhez, a növekedéshez és az adott ország gazdasági sikeréhez. Transznacionális tevékenységet végeznek, „jelentős részük nemzetközi vonatkozással is bír, és több tagállamban végzi tevékenységét”. Nagyfokú integritásról és értékekről tesznek tanúbizonyságot, általában fontosnak tartják a tudásátadást. A versenyképességéhez meghatározó mértékben

hozzájárulnak, a magánszektorban jelentős szerepet töltenek be, hisz a munkalehetőségek legnagyobb részét ők biztosítják, jellemzően rugalmasak és gyorsan alkalmazkodnak a gazdasági-szociális környezet változásaihoz. Sajáttőke-arányuk jelentősen meghaladja a nem családi tulajdonú vállalkozásokét (EURÓPAI PARLAMENT ÁLLÁSFOGLALÁSÁRA IRÁNYULÓ INDÍTVÁNY, 2015).

2. Anyag és Módszer

A családi alapokon működő vállalkozások jelentőségének alátámasztására a témával kapcsolatosan fellelhető nemzetközi és hazai kutatási eredmények feldolgozása és azok elemzése történt.

A világ TOP családi cégeinek jellemzői az EY (Ernst & Young) piackutató cég családi vállalatokról szóló 2017-es évkönyve alapján kerültek összefoglalásra. Felhasználásra került a svájci St. Gallen Egyetem Családi Vállalatok Központja által fejlesztett Global Family Business Index weboldal, mely a világ 500 legnagyobb családi vállalkozásainak folyamatosan frissülő adatait tartalmazza.

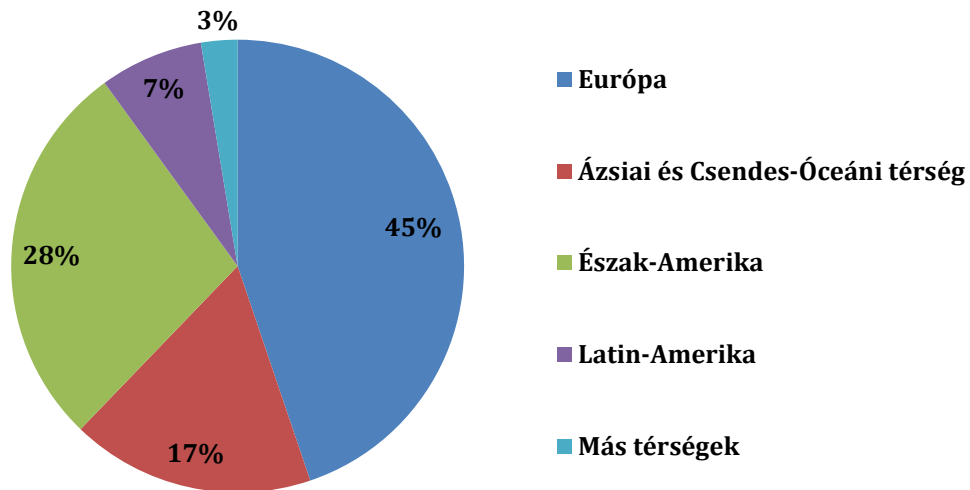
A 25 legnagyobb családi vállalkozás tevékenység szerinti megoszlása a Forbes magazin 2017-es rangsora alapján kerültek ismertetésre. A magyarországi családi vállalatok megoszlásának ismertetése céljából a Corvinus Egyetem Családi Vállalatok Központ reprezentatív felmérésének néhány eredménye kerül bemutatásra.

3. Családi vállalkozások jelentősége

3.1. A világ TOP családi vállalkozásai

A Fortune világ legnagyobb 50 vállalkozásának listáján, olyan világméretű és híres vállalkozások között, mint például az Apple, a HP, az Amazon, az AXA, az Allianz, a Bank of China, a Daimler, a Toyota, a Honda, a Ford Motor, a Royal Dutch Shell, az Exxon Mobil, a Samsung, a GE szerepelnek családi tulajdonban lévő vállalkozások is. Ezek a neves és gazdag vállalkozások a Wal-Mart, a Volkswagen, a Berkshire Hathway, a Ford és az Exor családi ellenőrzés alatt működnek (THE 50 LARGEST CORPORATIONS, 2016). Amerika legrégebbi cége, a Zildjian török cintányérből készítő család vállalkozása, amely már a 16. generációváltásnál tart. Az amerikai S&P részvényindex 500 vállalatának egyharmada is családi cég. A világ legpatinásabbnak mondható családi cége a Houshi szálloda és fürdő Japánban, mely 1300 éves, és 46 generáció óta működik (VS.HU, 2015).

Az 1. ábrán a TOP 500 családi tulajdonú vállalkozások térségenkénti megoszlása szerepel.

1. ábra: A Világ TOP 500 családi vállalkozásának területi megoszlása
 Forrás: Sajtó szerkesztés EY FAMILY BUSINESS YEARBOOK (2017) alapján

A világ TOP családi cégeinek székhelyei a G20-ak országaiban (Svájc kivételével), az Amerikai Egyesült Államokban, Brazíliában, Kanadában, Kínában, Franciaországban, Németországban, Indiában, Olaszországban, Japánban, Mexikóban, Dél-Koreában, Svájcban, Dániában és a Benelux államokban találhatóak.

Az újonnan iparosodó BRICS¹ országok közül Oroszország és a Dél-afrikai Köztársaság családi vállalkozásairól alig fellelhető információ. A PwC² Network (PricewaterhouseCoopers) Orosz magán és családi vállalkozások körében végzett felmérést a 2014-2015-ös helyzetről (PwC, 2014). A megkérdezett 57 erős piaci pozícióval rendelkező vállalkozás több, mint felének éves forgalma nagyobb volt 101 milliárd dollárnál (USD). Jellemzően fiatal, 20 éves cégek szerepeltek a felmérésben, néhány cég 50 éves múltat tekint vissza. Ebből következhet az is, hogy 95%-uknál még az első generáció van jelen, harmadik és negyedik generációs cég nem szerepelt a mintában. Iparági megoszlás alapján többségük a gyártásban és a kereskedelemben végzi vállalkozási tevékenységét. A megkérdezett vállalkozások jelen vannak többek között a diverzifikált feldolgozóiparban, agráriumban és a beszállítóiparban. A felmérésből kiderül az is, hogy a megkérdezett cégek csupán 26%-a gondolkodik/gondolkodott a vállalkozás családon belüli átadásáról (PwC: PRIVATE AND FAMILY BUSINESSES IN RUSSIA, 2014).

A FABASA (The Family Business Association of South Africa) honlapján elérhető információk. NSEHE (2014) listája a 10 vezető afrikai cégről és a PwC 2016-2017-es felmérése alapján megállapítható, hogy a dél-afrikai családi vállalkozások az afrikai gazdaság gerincét képezik. A sikeres családi vállalkozások listája olyan afrikai családi vállalkozásokat vesz sorra, melyek éves árbevétele minimum 50 millió dollár, a cég megosztott tőkéje családi ellenőrzés alatt van, és már jelen van legalább a második generáció, aki legalább 30% szavazati joggal rendelkezik (NSEHE, 2014). A listán szereplő TOP vállalkozások a luxuscikkek piacán, az építőiparban, a mezőgazdaságban és a banki szektorban

¹ BRICS országok: Brazília, Oroszország, India, Kína, DAK (Dél-afrikai Köztársaság)

² PricewaterhouseCoopers International Limited (WHAT IS 'PWC?')

tevékenykednek. A kutatásokból és felmérésekből egyértelműen kiderül, hogy az afrikai családi vállalkozások jövővel kapcsolatos kilátásai pozitívak.

A világ különböző térségeiben működő családi vállalkozásoknak más-más gazdasági, politikai, szociális, kulturális kihívásokkal kell szembenézniük.

Az Ernst and Young (EY) 2017-es felmérése alapján összefoglalt egyes térségekre vonatkozó tényeket és számokat a 1. táblázat tartalmazza.

Térségben működő TOP 500 családi vállalkozások						
Térség megnevezése	száma	jellemző iparágai	jelentős országai	átlag-életkora	által előállított GDP ³	által foglalkoztatottak aránya ⁴
Ázsiai és Csendes-Óceáni térség	87	Fogyasztási cikkek és kereskedelem Diverzifikált feldolgozóipar Vagyonkezelés	India Kína Hong Kong	58,9	3,3%	0,2%
Észak-Amerika	139	Fogyasztási cikkek és kereskedelem Média- és szórakoztatóipar Ingatlanipar Szállodaipar és vendéglátás	Amerikai Egyesült Államok Kanada	81,4	12,3%	3,8%
Latin-Amerika	37	Fogyasztási cikkek és kereskedelem Professzionális szolgáltatóipar Bányászat és fémipar	Mexikó Brazília Chile	77,1	7,9%	0,8%
Európa	224	Fogyasztási cikkek és kereskedelem Autó- és beszállítóipar Diverzifikált feldolgozóipar	Németország Franciaország Svájc	90,2	14,5%	2,7%
Más térségek	13	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.

1. táblázat: Az egyes térségekben működő TOP 500 családi vállalkozások jellemzői

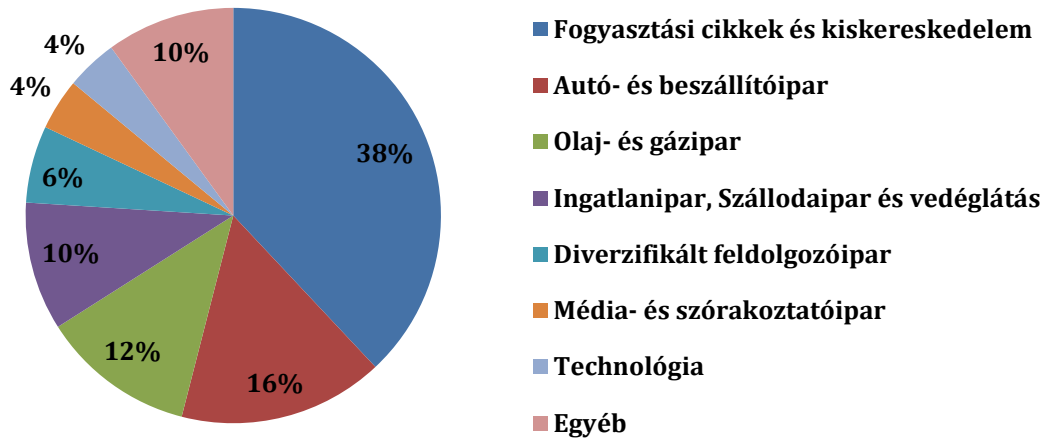
Forrás: Saját szerkesztés EY FAMILY BUSINESS YEARBOOK (2017) alapján

A világ TOP 500 családi vállalkozásai szektorok szerint legtöbbször a szekunder, majd a terciér és legkevésbé a primer szektorban tevékenykednek.

A 2. ábra a világ TOP 50 családi vállalkozásának iparági megoszlását mutatja be.

³ Az egész térségben létrehozott GDP arányában.

⁴ A térség összes foglalkoztatottjának arányában.

2. ábra: A Világ TOP 50 családi vállalkozásainak megoszlása tevékenység alapján^{5,6}

Forrás: Saját szerkesztés EY FAMILY BUSINESS YEARBOOK 2017 és FAMILYBUSINESS INDEX alapján

A világranglistán szereplő TOP 25 családi vállalkozás elérhető adatai alapján átlagosan közel 101 milliárd dolláros (USD) bevételt értek el 2015-ben.

3.2. Családi vállalkozások jelentősége Magyarországon

A Corvinus CFB⁷ szerint a hosszú távú gazdasági növekedés motorja lehet a magyarországi családi vállalati szegmens. Egy Magyarországon folytatott nagymintás, reprezentatív, teljes családi vállalati népességet érintő felmérés alapján a magyar családi cégek méret szerinti megoszlása azt mutatja, hogy a családi cégek 89%-a kisvállalkozás, kicsit kevesebb, mint 10%-uk közepes méretű és valamennyivel több, mint 1%-uk nagyvállalat (Corvinus CFB, 2018).

Mai felmérések szerint Európában a cégek 55-90%-át képviselik családi vállalkozások. A BUDAPEST LAB (2017) kutatása szerint a hazai KKV szektor körülbelül 58%-át képviselik családi cégek. A kutatók jórészt egyetértenek abban, hogy a családi vállalkozások a mezőgazdaságban, a turizmus-vendéglátásban, építőiparban és a kis- és nagykereskedelemben tevékenykednek, míg arányuk kisebb a pénzügyi szektorban (WESTHEAD ET AL. 2001, BARCLAYS 2002, PETERS – BUHALIS 2004, in: CSÁKNÉ, 2012).

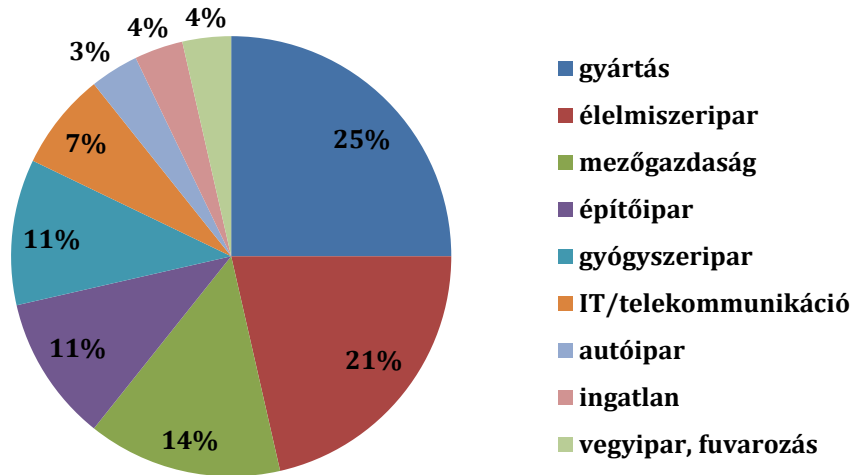
A magyar családi vállalkozások jellemzően a munkaintenzív ágazatokban tevékenykednek, közel kétharmaduk a mezőgazdaságban, kereskedelemben vagy a vendéglátás területén működik (SHARLE, 2000). A mezőgazdaságban tapasztalható magas arányuk azzal magyarázható, hogy a mezőgazdasági termeléssel foglalkozók nagyobb eséllyel tudták átadni a következő nemzedéknek a hagyományokat (in: CSÁKNÉ, 2012).

⁵ A rangsor alapját a 2015-ös árbevétel információk képzik.

⁶ Az egyéb kategóriába a biztosítás, élettudományok, bányászat és fémipar, az energetikai, közüzemi szektor és a távközlés tartoznak.

⁷ CFB: Center of Family Business

A 3. ábrán szerepel a TOP 25 magyar családi vállalkozás 2017-es helyzetet tükröző tevékenység szerinti megoszlása.

3. ábra: A TOP 25 magyar családi vállalkozás tevékenység szerinti megoszlása

Forrás: Saját szerkesztés FORBES (2017) alapján

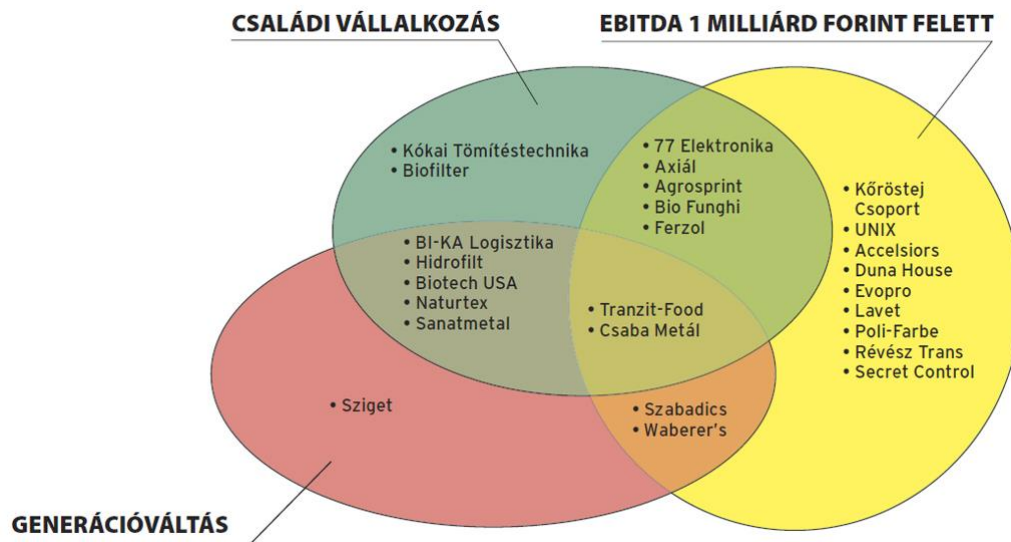
A legnagyobb magyar családi vállalkozások⁸ a felmérés eredményei szerint ténylegesen a munkaintenzív, primer és szekunder ágazatokban működnek, mint gyártás (feldolgozóipar), élelmiszeripar, mezőgazdaság, építőipar. Ennek gazdaságtörténeti vonatkozása van, hisz a rendszerváltás idején a vállalkozó szellemű egyének kezdtek vállalat alapításba.

A Forbes magazin 2017-es rangsora alapján a TOP 25 magyar családi vállalkozás értéke átlagosan közel 38 milliárd forintra (HUF) becsülhető. A FORBES (2017) a vállalkozások értékének becslését sajátos módszerrel végzi. A cégek pénztermelő képességének megmutatása érdekében EBITDA alapon⁹ határozzák meg a becsült értéket.

A BÉT 50 - ÖTVEN HAZAI VÁLLALAT SIKERTÖRTÉNETE (2016) összesítette a hosszabb távon kimutatható eredményesség alapján azokat a sikeres többségi magyar tulajdonban lévő vállalatokat, melyek esélyesek a tőzsdére lépésre vagy már éppen tőzsdei szereplők. A 4. ábra összefoglaltan tartalmazza az említett vállalkozásokat.

⁸ Bonafarm Csoport, KITE Zrt., MCS Vágóhíd Zrt., MPF Holding, Nitrogénművek Zrt., NZRT-Trade Kft., Jász-Plasztik Kft., Futureal és Cordia Csoport, Baromfi-Coop Kft., Master Good Kft., ARH Csoport, Tranzit Csoport, Fémalk Zrt., KEROX Kft., Mészáros & Mészáros Kft., R-Kord Kft., Búzakalász 66 Felcsút Kft., Zwack Unikum Likörgyár Nyrt., 77 Elektronika Kft., Lévai Holing Kft. (BioTech USA), Csaba Metál Zrt., Mogyi Kft., Kravtex-Kühne Csoport, Tarr Építőipari Kft., SOLTÚT Kft., Confactor Mérnök Iroda Kft., Lavet Gyógyszergyártó Kft., Kovács Vegyesipari Kft., Medicontur Kft., Bárdi Autó Zrt., Hungerit Zrt.

⁹ Forbes becsült érték = (EBITDA * Iparági szorzó) – Kötelezettségek + Készpénzállomány

4. ábra: Tőzsdei esélyesek és szereplők

Forrás: BÉT 50 - ÖTVEN HAZAI VÁLLALAT SIKERTÖRTÉNETE (2016)

Dinamikus növekedési mutatók, valamint a termékek és szolgáltatások újszerűsége alapján KKV-k köréből azok a vállalatok kerültek kiválasztásra, melyek 50-249 fő foglalkoztatottal és 2,97-14,85 milliárd forint közötti nettó árbevétellel rendelkező feltörekvő vállalkozások. A kiadványban szereplő vállalkozások több mint egyharmada (14 vállalkozás) olyan sikeres családi vállalkozás¹⁰, amely az elmúlt két év adatai alapján 1 milliárd forint feletti kamat-, adó- és értékcsökkenés nélküli eredménnyel (EBITDA) rendelkeznek. A 14 családi tulajdonú cég közül 7-nél már lezajlott, vagy éppen folyamatban van a generációváltás.

Összefoglalás

Európában a cégek 55-90%-át képviselik családi vállalkozások, míg Magyarországon a KKV szektor közel 58%-át, ami magas aránynak tekinthető. A családi tulajdonú vállalkozások meghatározó mértékben járulnak hozzá a gazdasági működéshez és elősegítik a gazdaság stabilitását.

A családi tulajdonú vállalatok jelentősége megkérdőjelezhetetlen, hiszen elősegítik a gazdaság stabilitását és meghatározó mértékben járulnak hozzá a gazdasági működéshez. Hozzájárulnak a munkahelyek fenntartásához és teremtéséhez, a növekedéshez és az adott ország gazdasági sikeréhez.

Ahogy az előző évek elméleti, szakirodalmi kutatása során megállapításra került kevés a magyar családi vállalkozásokkal foglalkozó tudományos igényű kutatási eredmény, a „legjobb gyakorlat” bemutatását szolgáló publikáció, tanulmány. Nincs elegendő ismert hazai tapasztalat, alkalmazott eljárás, felhasználható adatbázis, a családi tulajdonú vállalkozások működésével kapcsolatos példa, viszont számottevő nemzetközi irodalom és esettanulmány áll rendelkezésre (TOBAK-NÁBRÁDI, 2016).

¹⁰ Kókai Tömítéstechnika, Biofilter, BI-KA Logisztika, Hidrofilt, Biotech USA, Naturtex, Sanametal, 77 Elektronika, Axiál, Agrosprint, Bio Funghi, Ferzol, Csaba Metál, Tranzit-Food

Hivatkozások

- [1] BÉT 50 - Ötven hazai vállalat sikertörténete (2016) *Csoportosítások, a kiadvány összeállításának menete*, <https://www.bet.hu/2016/A-csoportositasok-atfedesei>, Letöltés dátuma: 2018. 01. 31.
- [2] Budapest LAB (2017) *Az első generációnál még csak nevében „családi” a családi vállalkozás*, <https://budapestlab.hu/index.php/az-elso-generacional-meg-csak-neveben-csaladi-a-csaladi-vallalkozas/> Letöltés dátuma: 2017. 11. 15.
- [3] Corvinus CFB (2018) *Milyen eredményeket hozott nagymintás kutatásunk a magyar családi vállalatok irányításával és utódlásával kapcsolatban?*, Családi Vállalatok Központ, Vezetéstudományi Intézet, Budapesti Corvinus Egyetem
- [4] J. Csákné Filep (2013) *Családi vállalkozások – fókuszban az utódlás*, Doktori disszertáció. Budapesti Corvinus Egyetem.
- [5] Európai Parlament Állásfoglalására Irányuló Indítvány (2015) *Jelentés az európai családi vállalkozásokról*, (2014/2210(INI). <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A8-2015-0223&format=XML&language=HU>, Letöltés dátuma: 2018.01.04.
- [6] EY (2017) *Family Business Yearbook 2017*, <https://familybusiness.ey-vx.com/insights/family-business-yearbook-2017.aspx>, Letöltés dátuma: 2018.01.15.
- [7] FABASA - *The Family Business Association of South Africa*, <http://www.fabasa.co.za/>
- [8] Forbes (2017) *A 25 legnagyobb családi vállalkozás*, 2017. szeptember. ISSN 2064-2954
- [9] <http://familybusinessindex.com>
- [10] M. Nsehe (2014) *The 10 Leading Family Businesses In Africa*, <https://www.forbes.com/sites/mfonobongnsehe/2014/01/08/the-10-leading-family-businesses-in-africa/#6558e22e7c4a>, Letöltés dátuma: 2018.01.22.
- [11] PwC (2014) *Private and family business in Russia: challenges and growth drivers for today and tomorrow*, http://en.smb.gov.ru/files/images/PFBFS_report_RUS_final.pdf, Letöltés dátuma: 2018.01.20.
- [12] PwC (2017) *Family Business Survey. New vines from strong roots*, South African edition 2016/2017. <https://www.pwc.co.za/en/assets/pdf/family-business-survey-2016.pdf>, Letöltés dátuma: 2018.01.22.
- [13] Á. Scharle (2000) *Önfoglalkoztatás, munkanélküliség és családi kisvállalkozások Magyarországon*. Közgazdasági szemle, 47 pp. 250-274
- [14] *The 50 largest corporations, by revenue and industry* (2016) <https://www.datashown.com/blog/2017/1/4/the-50-largest-corporations-by-revenue-and-industry>, Letöltés dátuma: 2018.01.26.
- [15] Tobak J. – Nábrádi A. (2016) *The theoretical approach to succession of family businesses*. Annals of the Polish Association of Agricultural and Agribusiness Economists, 18 (4) pp. 224-230.
- [16] VS.HU, *Család? Vállalkozás? A legtöbben egyszerre csinálják* (2015) <https://vs.hu/gazdasag/osszes/csalad-vallalkozas-a-legtobben-egyszerre-csinaljak-0417#!s2>, Letöltés dátuma: 2016. 02. 05.